

رابطه تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان: نقش میانجی خود انتقادی

فریماه فرخی^۱، قمر کیانی^۲، افسانه صبحی^۳

چکیده

هدف: توجه به تفکر انتقادی یکی از اهداف آموزش و مؤلفه‌ای کلیدی در سلامت روان دانش‌آموزان است. تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی نیز از جهات گوناگونی در تحصیلات و رشد و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار هستند. هدف پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی خود انتقادی در رابطه بین تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بود.

مواد و روش‌ها: تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، همبستگی و طرح معادلات ساختاری است. جامعه آماری پژوهش حاضر تمامی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر زنجان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودند که از بین آن‌ها ۵۵۰ نفر به روش خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های سبک تفکر منطقی-تجربی اپشتاین و پاسینی، ابو المعالی الحسینی و موسی زاده، خودانتقادی گیلبرت و همکاران و پرسشنامه پیشرفت تحصیلی فام و تیلور استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS-۲۵ و Smart PLS نسخه ۳/۳ و روش معادلات ساختاری استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که اثر مستقیم سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر پیشرفت تحصیلی، خود انتقادی بر پیشرفت تحصیلی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر خود انتقادی معنادار است ($p < 0/05$). اثر غیرمستقیم سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی از طریق خود انتقادی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است ($p < 0/05$). نتایج شاخص‌های نیکویی برازش مدل نشان داد مدل پژوهش از نیکویی برازش خوبی برخوردار بود.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که مشاوران مدرسه با تقویت سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و خود انتقادی دانش‌آموزان، موجبات پیشرفت تحصیلی آن‌ها را فراهم سازند.

کلمات کلیدی: پیشرفت تحصیلی، تفکر منطقی-تجربی، خود انتقادی، سلامت روان

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران fandoogh128@gmail.com
۲. نویسنده مسئول، استادیار گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زنجان، زنجان، ایران kherad739@yahoo.com
۳. استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زنجان، زنجان، ایران psychsobhi@gmail.com

توجه شده است. یکی از این متغیرها سیستم تفکر منطقی تجربی^۹ است. یکی از نظریه‌هایی که عملکرد افراد را تبیین می‌کند، نظریه شخصیت خویشتن عقلانی- تجربی است که توسط اپشتاین^{۱۰} (۵) مطرح شد. در الگوی پردازش اطلاعات عقلانی، استدلال منطقی، تحلیل و تفکر سامانمند مورد تأکید قرار می‌گیرند. افرادی که الگوی پردازش اطلاعات عقلانی را دارند، به اطلاعات بی‌طرف، شواهد و استنتاجات منطقی برای درک و تفسیر اطلاعات اتکا می‌کنند. آن‌ها از دقت، صحت و تفکر انتقادی اهمیت می‌دهند در مقابل افرادی با الگوی پردازش اطلاعات تجربی بر احساسات شخصی، ادراکات شخصی و تفسیرهای ذهنی خود برای پردازش اطلاعات تکیه می‌کنند. طبق این نظریه انسان با دنیا سازگار می‌شود و این نظریه بر این فرض است که افراد اطلاعات را از طریق دو سیستم مفهومی یکپارچه، مستقل و موازی که یکی نیمه هشیار (سیستم تجربی) و دیگری هشیار (سیستم منطقی) است، پردازش می‌کنند. سیستم تجربی در طی سازگاری با محیط حاصل‌شده و سیستم منطقی که استنباطی بوده بر اساس فهم فرد از قوانین مستدل و مواردی که از طریق فرهنگ منقل شده، عمل می‌کند (۶). سیستم تجربی کل‌گرا، خودکار (بی‌نیاز از تلاش)، عاطفی، دارای لذت-درد، تداعی‌گرا، دخالت در رفتار با ایجاد پیوند با رویدادهای گذشته، پردازش سریع، تغییرپذیری آهسته اما پایدار است. سیستم منطقی تحلیلی، هدفمند، دارای جهت‌گیری استدلالی، پیوندهای عصبی خردگرایانه، ارزیابی هشیارانه از رویدادها است. بر طبق نظریه خویشتن شناختی- تجربی سیستم منطقی دربردارنده باورها است و سیستم تجربی دربرگیرنده باورهای ضمنی یا طرح‌واره‌ها است، زیرا تعمیم‌هایی ناکارآمد انجام می‌دهد و این تعمیم‌ها برآمده از یک تجربه هیجانی معنادار در گذشته فرد

نوجوانی^۱ سرآغاز تحولات و تغییرات جسمی، روانی و اجتماعی است که بر عملکرد فرد در بزرگسالی تأثیر می‌گذارد و ممکن است با مشکلاتی مانند مشکلات جنسی^۲، افسردگی^۳، مصرف الکل^۴ و مواد مخدر^۵، افکار خودکشی^۶، ایجاد مشکلاتی در مدرسه، تعارض با والدین و همسالان و نگرانی در مورد آینده تحصیلی و شغلی همراه باشد (۱، ۲). یکی از فعالیت‌هایی و تکالیف دوره نوجوانی پرداختن به یادگیری و مبادرت تحصیل است و عملکرد تحصیلی^۷ در این دوره به مثابه دوره‌های دیگر اهمیت بالایی دارد. به عبارت دیگر تلاش برای موفقیت در تحصیل و پیشرفت تحصیلی^۸ در این دوره زمینه‌ساز موفقیت‌های بعدی را برای نوجوان فراهم می‌سازد. پیشرفت تحصیلی نوجوانان یکی از شاخص‌های موفقیت در فعالیت‌های علمی است. از این رو بررسی عوامل مؤثر بر آن از جمله مسائل عمده‌ای است که توجه محققان را به خود جلب کرده است (۳). هرچند یکی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های موفقیت دانش‌آموزان در مدرسه سطح توانایی آن‌ها است ولی با این وجود، توانایی نمی‌تواند به تنهایی و به طور کامل عملکرد تحصیلی را پیش‌بینی کند (۴).

در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بر طبق پژوهش‌های انجام‌شده، عوامل روان‌شناختی و محیطی متعددی نقش دارد که پژوهش حاضر با جهت‌گیری عوامل درون فردی و روان‌شناختی سعی در ارائه مدلی از متغیرهای مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بوده و متغیرهای را برگزیده که در پژوهش‌ها کمتر به نقش آن‌ها در پیشرفت تحصیلی

- 1 adolescence
- 2 sexual problems
- 3 depression
- 4 drug use
- 5 alcohol
- 6 suicidal thoughts
- 7 academic performance
- 8 academic achievement

9 rational & experiential thinking

10 Epstein, S.

رابطه تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی ...

است (۵). مرور پیشینه نشان می‌دهد که ارتباط سبک تفکر منطقی- تجربی بیشتر با مشکلات بالینی بررسی شده است. برای مثال جوکیس و پوریس^۱ (۷) نقش تفکر منطقی-تجربی را در اختلال مرزی بر روی ۳۰۴ فرد با میانگین ۲۱ سال که دارای اختلال مرزی بودند را تأیید کردند. با مرور پیشینه مشخص شد که پژوهش منتشرشده‌ای که به بررسی نقش سیستم منطقی تجربی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پرداخته باشد یافت نشد و در این زمینه یک خلا پژوهشی وجود دارد.

سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های دین اسلام، یکی دیگر از متغیرهایی است که بررسی نقش آن در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان موثر است. در آموزه اسلامی، سلامت اهمیت بسیاری دارد. خداوند، خود، عین سلامت و منشأ سلامت است (۸). تحقیقات نشان می‌دهند فرهنگ و باورهای مذهبی نقش بسیار مهمی در رشد ویژگی‌های شخصیتی و سلامت روانی دارند. باورهای مذهبی با افزایش کلی وضعیت سلامت روان، سطح پایین اختلالات روانی مانند افسردگی، سلامت جسمانی بیشتر و کاهش اضطراب مرگ همراه می‌باشند (۹). بسیاری از پژوهش‌ها رابطه مثبت بین مذهب و معنویت و سلامت بدنی را نشان داده‌اند (به‌عنوان مثال، کوئینگ^۲ (۱۰)؛ رید و نوال^۳ (۱۱)).

هنگامی که نوجوانان با مشکلات سلامت روانی دست‌وپنجه نرم می‌کنند، اغلب با مشکلات حضور در مدرسه، مشکل در انجام تکالیف، افزایش درگیری با بزرگسالان و همسالان مواجه می‌شوند. همچنین مشکلات روانی نوجوانان بر بهره‌وری تحصیلی و روابط بین فردی آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد (۱۲). اگرچه رابطه سلامت روانی با پیشرفت تحصیلی موردبررسی و تأیید قرارگرفته است (برای مثال در پژوهش‌های باس^۴ (۱۳)؛

پرویززاد و همکاران (۱۴)، اما در پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های دین اسلام نبوده است و در این زمینه نیز یک خلا پژوهشی وجود دارد.

خودانتقادی^۵ به‌عنوان متغیر میانجی تأثیر سبک تفکر منطقی _ انتقادی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر پیشرفت تحصیلی، یکی از عوامل تأثیرگذار و ویژگی شخصیتی که با ناسازگاری‌های متعددی در ارتباط است. خودانتقادی موجب می‌شود که فرد عملکرد خود را ناقص بداند و معیارهای غیرقابل دستیابی برای خود تعریف کند، به‌گونه‌ای که درنهایت به دوری کردن از شبکه‌های اجتماعی منجر می‌شود (۱۵). یافته‌های محققان نشان می‌دهد افراد خود انتقاد دارای مشخصه‌های احساس بی‌ارزشی، احساس گناه و شکست ناشی شده‌اند. خود انتقادی به‌عنوان یک عامل منحصربه‌فرد پیش‌بینی افسردگی و احساسات منفی شناخته‌شده است. علاوه بر آن، افراد معمولاً برای حفظ احساسات مثبت درباره خود دچار تصویری اشتباه به نفع خود می‌شوند و این تصورات اشتباه، ناخودآگاه با قضاوت منفی دیگران و سطوحی از فریب خود همراه می‌شود؛ این تصورات منفعت‌طلبانه، نه تنها به توانایی ما در دیدن دقیق خود و دیگران کمک نمی‌کند، بلکه در تحمل مواجهه‌شدن با شواهد انکارناپذیر، نقاط ضعف ما به خود ما یاری نمی‌رساند؛ درنتیجه به خودانتقادی و سرزنش منجر می‌شود (۱۶، ۱۷). درباره دلیل میانجی قرار گرفتن خود انتقادی در پژوهش حاضر می‌توان گفت بر اساس نظریه تفکر خودانتقادی تفکر منطقی و تجربی فرد در مورد خود، عملکرد و پیشرفت تحصیلی تأمل می‌کند. نظریه تفکر خودانتقادی بیانگر این است که تفکر و ارزیابی منطقی و تجربی فرد درباره خود و عملکردش تأثیر قابل توجهی در پیشرفت تحصیلی دارد. این نظریه معتقد است که فرد با داشتن تفکر منطقی و تجربی قادر است به‌طور مناسب ارزیابی کند که چه کارهایی برای بهبود

5 Self-critical

1 Jokić, B. & Purić, D

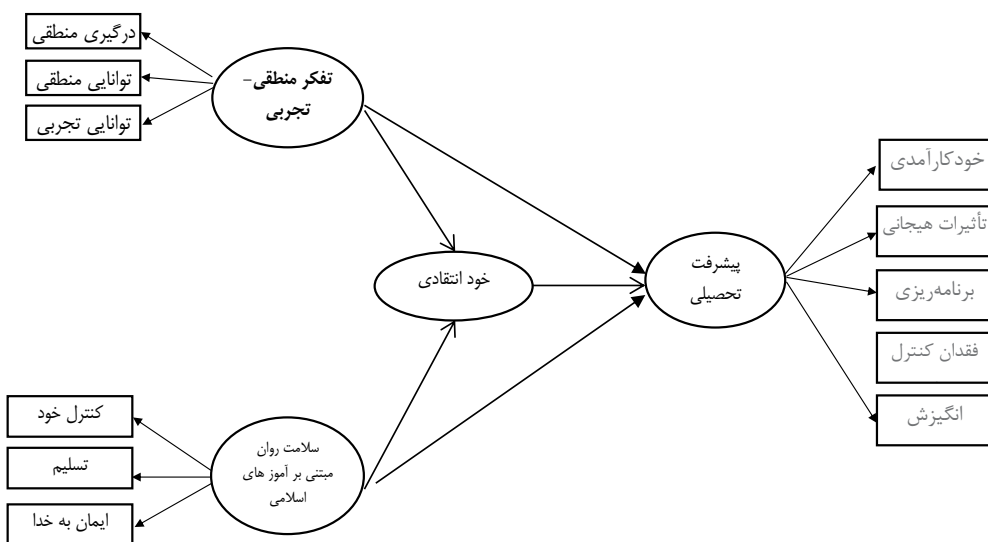
2 Koenig, H. G

3 Reed, T. & Neville, H

4 Bas, G

با توجه به مرور مقالات و متون علمی مرتبط و پی بردن به خلأ پژوهشی و نبود مطالعه‌ای جامع در نقش میانجی خودانتقادی در رابطه بین تفکر منطقی تجربی، سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلام و پیشرفت تحصیلی، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال است که تأثیر سبک تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر پیشرفت تحصیلی با نقش میانجی خودانتقادی در دانش‌آموزان دختر شهر زنجان چگونه است؟ (شکل ۱).

عملکرد خود انجام داده و چه اقداماتی برای پیشرفت تحصیلی خود انجام دهد. سلامت روان نقش مهمی در تفکر خودانتقادی دارد. زمانی که فرد دارای سلامت روان است، می‌تواند به‌طور صحیح و قابل‌اعتمادی خود را ارزیابی کند و توانایی‌ها و نقاط ضعف خود را به‌درستی تشخیص دهد. این امر می‌تواند باعث تقویت تفکر منطقی و تجربی فرد شود و او را به‌اندازه‌گیری و ارزیابی دقیق‌تر عملکرد خود ترغیب کند. درنتیجه، این بهبود تفکر خودانتقادی می‌تواند به پیشرفت تحصیلی فرد کمک کند.

شکل ۱. مدل مفهومی رابطه تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با نقش میانجی خود انتقادی

مواد و روش‌ها

تعداد آن‌ها ۱۹۴۶ نفر (۷۰۴ نفر ناحیه یک و ۱۲۴۲ نفر ناحیه دو) است. باوجود آنکه در مورد حجم نمونه لازم برای مدل‌های ساختاری توافق کلی وجود ندارد، اما به‌زعم بسیاری از پژوهشگران حداقل حجم نمونه ۵۰۰ نفر توصیه شده است. نسبت (هومن، ۱۳۹۴)؛ بنابراین ۵۰۰ نمونه برای پژوهش حاضر در نظر گرفته شد، اما برای آنکه کفایت نمونه‌گیری حاصل شود و به احتمال نقص در پاسخگویی به پرسشنامه‌ها و وجود داده‌های پرت، ۲۰ درصد از حجم نمونه تعیین شده یعنی ۶۰۰ پرسشنامه در بین دانش‌آموزان توزیع گردید.

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، همبستگی و طرح معادلات ساختاری است که در آن روابط بین متغیرهای برون‌زا (سبک تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی)، متغیر میانجی (خودانتقادی) و متغیر درون‌زا (پیشرفت تحصیلی) مورد بررسی قرار گرفت. جامعه پژوهش حاضر تمامی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر زنجان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودند. طبق آمار اخذ شده از اداره کل آموزش و پرورش زنجان

برای اجرای پژوهش بعد از اخذ مجوز از آموزش و پرورش شهر زنجان، ۹ دبیرستان دخترانه متوسطه دوم از ناحیه ۲ و ۹ دبیرستان متوسطه دوم از ناحیه یک و از هر ناحیه ۴ دبیرستان به روش تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. پس از تعیین جامعه و تعداد اعضا نمونه و پس از هماهنگی لازم با مسئولان اداره آموزش و پرورش و بانامه صادره برای نواحی یک و دو از هر دبیرستان یک کلاس انسانی پایه دوازدهم، یک کلاس ریاضی پایه دوازدهم و یک کلاس تجربی پایه دوازدهم انتخاب شد به دانش آموزان در مورد محرمانه بودن و جلب رضایت آن‌ها برای شرکت در تحقیق توضیحات لازم داده شد. پرسشنامه‌ها در بین دانش آموزان پخش گردید. از دانش آموزان خواسته شد، به روش خود گزارشی پرسشنامه‌ها را پاسخ دهند. مدت پاسخگویی ۲۵ الی ۳۰ دقیقه، سپس پرسشنامه‌ها جمع‌آوری و ۵۰ پرسشنامه به دلیل ناقص بودن حذف گردید و ۵۵۰ پرسشنامه در تحلیل آماری وارد شد.

ابزار سنجش

پرسشنامه سبک تفکر منطقی-تجربی: این پرسشنامه توسط اپشتاین و پاسینی^۱ (۱۸) به منظور سنجش سبک تفکر منطقی-تجربی طراحی و تدوین شده است. این پرسشنامه شامل ۳۰ گویه است آزمودنی‌ها نظر خود را به صورت لیکرت پنج‌درجه‌ای شامل ۱ (در مورد من کاملاً نادرست است)، ۲ (در مورد من تا حدی نادرست است)، ۳ (در مورد درست یا نادرست نیست)، ۴ (در مورد من تا حدی درست است) و ۵ (در مورد من کاملاً درست است) ارائه می‌دهند. نمرات برخی از گویه‌ها معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. این پرسشنامه شامل دو مقیاس سبک تفکر عقلانی و سبک تفکر تجربی است. مقیاس سبک تفکر عقلانی دارای ۲ خرده مقیاس توانایی عقلانی و درگیری عقلانی است. مقیاس تفکر تجربی نیز شامل سه عامل توانایی

تجربی (سؤالات ۱۸-۲۷-۲۲-۶-۴-۲۴-۱۴-۷-۲-۲۸)، توانایی منطقی (سؤالات ۱۰-۱۵-۱۲-۲۳-۱۱-۱۶-۱-۹) و درگیری منطقی (سؤالات ۱۹-۵-۲۹-۲۵-۸-۲۱-۱۳-۳۰-۲۶-۲۰-۱۷-۳) است. روایی سازه این پرسشنامه به روش تحلیل عاملی و همچنین همسانی درونی آن نیز توسط اپشتاین و پاسینی (۱۸) مورد تأیید قرار گرفته است. مطالعه اولیه پایایی آلفای کرونباخ با مقیاس عقلانیت و تجربه بالا را به ترتیب ۰/۹۰ و ۰/۸۷ به دست آورد، در حالی که پایایی‌های خرده مقیاس از ۰/۷۹ تا ۰/۸۴ گزارش شده‌اند (۷). در ایران این پرسشنامه در پژوهش صفوی پور و ابوالمعالی (۱۹) بر روی ۵۶۰ دانشجوی مرد و زن دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه سما واحد رودهن سال ۱۳۹۵، هنجاریابی شده است. برای بررسی روایی ملاکی پرسشنامه منطقی-تجربی از دو پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت و پرسشنامه راهبردهای مقابله با استرس استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل عاملی اکتشافی با چرخش واریماکس استفاده شد و از پرسشنامه منطقی-تجربی، سه مؤلفه درگیری منطقی، توانایی تجربی، توانایی منطقی استخراج گردید. پایایی به روش همسانی درونی برای سه مؤلفه درگیری منطقی، توانایی تجربی، توانایی منطقی به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۷۰ و ۰/۶۶ به دست آمد. همچنین همبستگی نمره کل این پرسشنامه با پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت و پرسشنامه راهبردهای مقابله با استرس نشان داد که مؤلفه درگیری منطقی با عامل روان‌رنجور خوبی و سبک مقابله‌ای هیجان مدار رابطه منفی و با گشودگی، وظیفه‌شناسی، توافق‌پذیری، برونگرایی و سبک مقابله‌ای مسئله مدار رابطه مثبت داشت. مؤلفه توانایی منطقی با روان‌رنجور خوبی و سبک مقابله‌ای هیجان‌نما رابطه منفی داشت و با گشودگی، وظیفه‌شناسی، توافق‌پذیری و سبک مقابله‌ای مسئله مدار رابطه مثبت داشت و با برونگرایی رابطه‌ای نداشت. مؤلفه توانایی تجربی با هیچ‌یک از صفات

1 Pacini, R. & Epstein, S

آزمون به روش باز آزمایی معادل ۰/۹۴۶ به دست آمد (۹).
 مقیاس خودانتقادی / خوداعتمادی: مقیاس خودانتقادی /
 خوداعتمادی توسط گیلبرت و همکاران (۲۰) در سال ۲۰۰۴
 ساخته شد و دارای ۲۲ ماده در دو خرده مقیاس خودانتقادی
 و خوداعتمادی است. خرده مقیاس خودانتقادی (سؤالات
 ۱۹، ۲۱، ۱۶، ۱۳، ۱۱، ۸، ۱۰، ۵، ۳)، تمایل فرد را به داشتن
 انتظارات و توقعات بالا از خود و تلاش برای پیشرفت و رسیدن
 به اهداف در سطح بالا می‌سنجد و خرده مقیاس خوداعتمادی
 (سؤالات ۲۲، ۱۸، ۱۴، ۷، ۶، ۴، ۲، ۱) باور یا میزان اطمینان
 افراد در مورد توانایی‌های خود برای کسب موفقیت در زمینه
 های مختلف را می‌سنجد (۲۱). پاسخ به هر ماده این مقیاس
 در یک طیف ۵ درجه‌ای از نوع لیکرت از کاملاً مخالفم (۰) تا
 کاملاً موافقم (۴) تنظیم شده است. در این مقیاس حداکثر و
 حداقل نمره آن به ترتیب از صفر تا ۸۸ در نوسان است. گیلبرت
 و همکاران (۲۰) ضریب پایایی این مقیاس را ۰/۹۰ و ضریب
 همسانی درونی این مقیاس را ۰/۸۳ گزارش کردند. در نمونه
 ایرانی، بررسی همسانی درونی قابل قبول تا عالی با ضریب
 آلفای کرونباخ بین ۰/۶۹ تا ۰/۷۷ به دست داد (۲۲). در
 پژوهش حاضر با توجه به اهداف پژوهش از خرده مقیاس خود
 انتقادی استفاده شد.

پرسشنامه پیشرفت تحصیلی: این پرسشنامه اقتباسی از
 پژوهش‌های فام و تیلور^۲ (۲۳) در حوزه پیشرفت تحصیلی است
 و شامل ۴۸ گویه است. این پرسشنامه ۵ حوزه عملکردی را
 می‌سنجد: خودکارآمدی (سؤالات ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴،
 ۳۵، ۳۶)، تأثیرات هیجانی (سؤالات ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶،
 ۱۷، ۱۸، ۱۹)، برنامه‌ریزی (سؤالات ۱، ۲، ۳، ۴، ۸، ۹، ۱۰،
 ۱۱، ۴۰، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۸)، فقدان کنترل پیامد (سؤالات
 ۵، ۶، ۳۷، ۳۸) و انگیزش (سؤالات ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵،

بزرگ شخصیت و سبک‌های مقابله‌ای رابطه‌ای نشان نداد. این
 سه مؤلفه با سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار رابطه‌ای نداشتند.
 مؤلفه توانایی منطقی با توانایی تجربی هیچ رابطه‌ای نداشت
 ولی با درگیری منطقی رابطه مثبت داشت. مؤلفه توانایی تجربی
 نیز با درگیری منطقی رابطه معناداری نداشت و این، به معنی
 استقلال این دو سبک تفکر از همدیگر است.

پرسشنامه سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی:
 این مقیاس توسط ابو المعالی الحسینی و موسی زاده (۹) در
 سال ۱۳۹۶ به منظور بررسی سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های
 اسلامی ساخته و اعتباریابی شد و دارای ۳۳ گویه است.
 نمره‌گذاری در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای بوده و از «به‌هیچ‌وجه
 در مورد من درست نیست» (۱) تا «کاملاً در مورد من درست
 است» (۵) نوسان دارد. پرسشنامه سلامت روانی مبتنی بر
 آموزه‌های اسلامی در سه نسخه اجرا شد: نسخه مقدماتی (با
 ۱۲۲ ماده)، نسخه آزمایشی (با ۹۶ ماده) و نسخه نهایی (با
 ۹۰ ماده) که پس از تحلیل نهایی ۳۳ گویه باقی ماند. از طریق
 تحلیل عاملی اکتشافی سه عامل استخراج شد که سه عامل
 مذکور به ترتیب ۳۲/۶، ۹/۸ و ۷/۰۵ از واریانس کل آزمون
 را تبیین کردند. این سه عامل عبارتند از عامل ایمان به خدا
 (سؤالات ۳۳، ۳۲، ۳۱، ۲۹، ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰،
 ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶)، عامل کنترل
 خود (سؤالات ۲۵، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۳، ۲، ۱) و عامل تسلیم
 (سؤالات ۲۴، ۵، ۴). علاوه بر این کل واریانس تبیین شده معادل
 ۴۹/۵ بود. تحلیل عاملی تأییدی نیز نشان از برازش خوب مدل
 با داده‌ها داشت. همچنین همبستگی این پرسشنامه با دو
 پرسشنامه GHQ و SCL90 معنادار بود. از سوی دیگر تفاوت
 بین نمره کل و عامل‌های آن در دو گروه از افراد دارای سلامت
 روانی و بدون سلامت روانی بیانگر روایی افتراقی این پرسشنامه
 بود. همسانی درونی کل پرسشنامه و عامل‌های مذکور به ترتیب
 معادل ۰/۹۳۲، ۰/۹۴۲، ۰/۶۹۶ و ۰/۶۲۸ بود و پایایی کل

1 Gilbert, P

2 Pham, L. B. & Taylor, S. E

رابطه تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی ...

۲۶، ۲۷، ۲۸، ۳۹، ۴۱، ۴۲، ۴۷). در روش نمره گذاری، هر گویه دارای ۵ پاسخ است که در مقوله‌های هیچ، نمره ۱؛ کم، نمره ۲؛ تا حدی، نمره ۳؛ زیاد، نمره ۴ و خیلی زیاد، نمره ۵ تعلق می‌گیرد و در ۱۱ سؤال (۹ و ۲۱ و ۲۲ و ۲۳ و ۲۴ و ۲۶ و ۳۱ و ۳۲ و ۳۵ و ۳۶ و ۴۳) که به صورت منفی است روش نمره‌گذاری برعکس است. حداکثر امتیاز قابل کسب ۲۴۰ و حداقل امتیاز ۴۸ است. میزان پایایی این آزمون با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ و روایی آن به روش روایی سازه و تحلیل عامل به دست آمد که نتایج به‌قرار زیر است: خودکارآمدی ۰/۹۲، تأثیرات هیجانی ۰/۹۳، برنامه‌ریزی ۰/۷۳، فقدان کنترل پیامد ۰/۶۴ و انگیزش ۰/۷۲ (۲۴).

یافته‌ها

معدل تحصیلی دانش آموزان مورد مطالعه ۱۶/۹۷ بود. ۱۱ نفر (۲۰/۴٪) از دانش آموزان در رشته ریاضی، ۲۳۲ نفر (۴۰/۵٪) تجربی و ۲۱۵ (۳۹/۱٪) در رشته انسانی مشغول به تحصیل بودند. ۳۱/۹۱ درصد از پدران دارای تحصیلات زیر دیپلم، ۳۳/۶ درصد دیپلم، ۹/۶ درصد کاردانی، ۱۴/۴ درصد کارشناسی، ۹/۱ درصد کارشناسی ارشد و ۰/۴ درصد دکتری بودند. ۳۷/۸۱ درصد از مادران دارای تحصیلات زیر دیپلم، ۳۶/۵ درصد دیپلم، ۸ درصد کاردانی، ۱۲/۹ درصد کارشناسی، ۴/۴ درصد کارشناسی ارشد و ۰/۴ درصد دکتری بودند.

جدول ۱. کمینه، بیشینه، میانگین، انحراف معیار، کجی و کشیدگی متغیرهای پژوهش

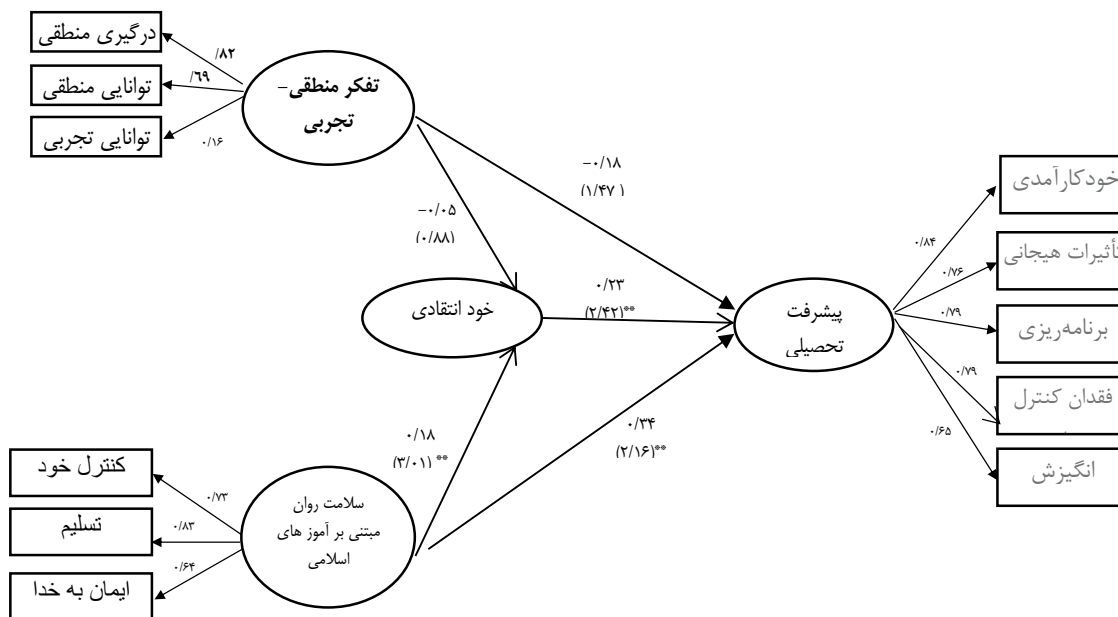
کشیدگی	کجی		انحراف استاندارد	میانگین	بیشینه	کمینه		
	اماره	انحراف استاندارد						
۰/۲۱	۰/۱۷	۰/۱	۰/۵۶	۵/۸	۱۹/۸۴	۴۰	۸	توانایی منطقی
۰/۲۱	۰/۱۹	۰/۱	-۰/۰۷	۶/۲۶	۳۷/۸۲	۶۰	۱۶	درگیری منطقی
۰/۲۱	۰/۷۲	۰/۱	۰/۲۶	۴/۹۵	۲۸/۱۶	۴۵	۱۳	توانایی تجربی
۰/۲۱	۱/۴۲	۰/۱	-۱/۰۴	۱۴/۷۸	۶۹/۱۱	۸۸	۰	ایمان به خدا
۰/۲۱	-۰/۴۳	۰/۱	۰/۴۸	۵/۸۶	۱۰/۰۶	۲۶	۰	کنترل خود
۰/۲۱	-۰/۰۳	۰/۱	-۰/۳۱	۲/۳۵	۸/۰۱	۱۲	۰	تسلیم
۰/۲۱	۱/۹۶	۰/۱	۱	۱۴/۹	۸۷/۱۸	۱۱۹	۱۵	سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی
۰/۲۱	-۰/۲۷	۰/۱	-۰/۱۳	۱/۳۳	۱۳/۱۶	۱۷	۱۰	خودانتقادی
۰/۲۱	-۰/۲۲	۰/۱	۰/۰۴	۶/۱۵	۲۶/۳۸	۴۰	۸	خودکارآمدی
۰/۲۱	-۰/۶۸	۰/۱	۰/۲۴	۷/۸۶	۲۲/۸۹	۴۰	۸	تأثیرات هیجانی
۰/۲۱	-۰/۱۸	۰/۱	۰/۰۶	۸/۱۲	۴۴/۷۳	۶۵	۱۸	برنامه‌ریزی
۰/۲۱	-۰/۳۶	۰/۱	۰/۲۶	۳/۴۸	۱۰/۹۵	۲۰	۴	فقدان کنترل پیامد
۰/۲۱	۰/۱۴	۰/۱	-۰/۰۹	۵/۲۹	۳۷/۵۸	۵۱	۱۷	انگیزش
۰/۲۱	۰/۰۳	۰/۱	-۰/۱۷	۱۵/۰۸	۱۴۲/۵۴	۱۸۳	۸۴	نمره کلی پیشرفت تحصیلی

بالا، در متغیر خود انتقادی نمره ۳۶ به بالا و در متغیر پیشرفت تحصیلی نمره ۸۰ به بالا مطلوب است؛ بنابراین بر اساس نتایج جدول ۱ نمرات دانش آموزان در متغیرهای تفکر منطقی-تجربی، توانایی منطقی، درگیری منطقی، توانایی تجربی،

بر اساس نمره‌گذاری پرسشنامه در متغیر تفکر منطقی-تجربی، نمره ۱۳ به بالا در توانایی منطقی، ۲۰ به بالا در درگیری منطقی و ۱۷ به بالا در توانایی تجربی، مطلوب هستند. در متغیر سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی نمره ۵۵ به

روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر پیشرفت تحصیلی، خود انتقادی بر پیشرفت تحصیلی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر خود انتقادی معنادار است ($p < 0/05$).

سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و پیشرفت تحصیلی مطلوب قرار هستند. مقادیر کجی و کشیدگی نیز حاکی از نرمال بودن توزیع داده‌هاست. همان‌طور که در جدول ۲ مشخص است اثر مستقیم سلامت

شکل ۲. مدل برازش شده رابطه تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان با نقش میانجی خود انتقادی

جدول ۲. اثرات مستقیم و غیرمستقیم تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و خود انتقادی بر پیشرفت تحصیلی دانش

آموزان				اثرات مستقیم
فاصله اطمینان ۹۵٪	P	T	β	
۰/۰/۰۹۴/۱۳۹	۰/۱۵۴	۱/۴۲۷	-۰/۱۸۳	تفکر منطقی-تجربی ← پیشرفت تحصیلی
۰/۰/۲۲۵/۲۶۹	۰/۰۳۱	۲/۱۶۴	۰/۳۴۱	سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی ← پیشرفت تحصیلی
۰/۳۰۴-۰/۲۱	۰/۰۲۵	۲/۲۳۸	۰/۲۳۲	خود انتقادی ← پیشرفت تحصیلی
۰/۲۷۵-۰/۰۸۸	۰/۰۰۳	۳/۰۱۳	۰/۱۸۵	سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی ← خود انتقادی
۱/۴۲۷۰-۰/۳۳۸	۰/۳۷۶	۰/۸۸۵	-۰/۰۵	تفکر منطقی-تجربی ← خود انتقادی
اثرات غیرمستقیم				
-۰/۰۳۴-۰/۰۲۲	۰/۴۰	۰/۸۶	-۰/۰۱۲	تفکر منطقی-تجربی ← خود انتقادی ← پیشرفت تحصیلی
-۰/۰۳۹-۰/۰۷۱	۰/۰۴۹	۱/۹۶	۰/۰۴۳	سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی ← خود انتقادی ← پیشرفت تحصیلی

رابطه تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی ...

اثر غیرمستقیم سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی از طریق خود انتقادی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است ($p < 0/05$)، زیرا سطح معناداری آن‌ها کمتر از $0/05$ است. در مورد نیکویی برازش مدل، اگرچه در ادبیات نظری برای شاخص‌های مذکور استاندارد مطلق وجود ندارد، اما شاخص ریشه میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد شده^۱، مساوی یا کمتر از $0/08$ ، شاخص تناسب هنجار^۲، مساوی یا بیشتر از $0/9$ و شاخص و قابل قبول هستند (۲۵). در پژوهش حاضر مقادیر به دست آمده از شاخص ریشه میانگین مربعات باقی‌مانده استاندارد شده، برابر $0/000$ و شاخص تناسب هنجار، برابر ۱ به دست آمد که نشان‌دهنده برازش مناسب مدل است. علاوه بر شاخص‌های مذکور شاخص نیکویی برازش مدل (GOF)^۳ استفاده شد. این شاخص سازش بین کیفیت مدل ساختاری و مدل اندازه‌گیری شده را نشان می‌دهد و اصلی‌ترین شاخص برازش مدل در PLS است و برابر است با:

$$GOF = \sqrt{\frac{1+0.056}{2}} \times \sqrt{\frac{0.041+0.27}{2}} = 0.38$$

بالا بودن شاخص مقدار نیکویی برازش از $0/36$ برازش مطلوب مدل را نشان می‌دهد. مقدار این شاخص برازش در پژوهش حاضر برابر $0/38$ شده است و از مقدار $0/36$ بزرگ‌تر شده است و نشان از برازش مناسب مدل دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی خود انتقادی در رابطه بین تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است. نتایج نشان داد که اثر مستقیم سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است. این

یافته با نتایج مطالعات شهابی و همکاران (۲۶) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که روان‌شناسان به‌طور عمده بر آثار مثبت دین در زندگی واقعی انسان اشاره کرده‌اند. در اسلام ویژگی‌های یک انسان کامل که از سلامت روانی برخوردار است، مورد توجه قرار گرفته است و بر اساس آیات و روایات بر سه عامل ایمان به خدا، خویش‌داری (خودکنترلی) و تسلیم (حق‌پذیری) استوار است (۹) سبک زندگی مرتبط با اسلام و شاخص تفکر دینی، مبنایی برای تصمیم‌گیری صحیح فراهم می‌آورد؛ چراکه تصمیم‌گیری مبتنی بر مبانی دینی، از نظر منطقی نیز صحیح است و بنابراین باعث کاستن از نگرش‌های منفی نسبت به مسائل مختلف از جمله تحصیل می‌شود (۲۶). در تبیین دیگری می‌توان گفت آموزه‌های اسلامی به انسان ارتباط قوی با خداوند را آموزش می‌دهند. این ارتباط می‌تواند احساس آرامش، امنیت و قدرت داشتن در برابر چالش‌های زندگی را به هنگام تحصیلات افزایش دهد. اسلام ارزش‌های بلندی مانند اخلاق، صداقت، پشتکار و انضباط را تأکید می‌کند. داشتن این ارزش‌ها می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا بهترین خودشان را در تحصیلات نشان دهند و تمرکز و تعهد خود را بهبود بخشند. اسلام به دنبال دانش و آموختن است. ترغیب به اینکه انسان به علم و دانش پی ببرد، می‌تواند در تحصیلات و پیشرفت تحصیلی او تأثیرگذار باشد. این ترغیب می‌تواند به افزایش انگیزه و اشتیاق در تحصیل کمک کند. آموزه‌های اسلامی مفاهیمی مانند توازن، صبر و استقامت را ترویج می‌دهند. این مفاهیم می‌توانند به دانش‌آموزان کمک کنند تا با فشارها و استرس‌های تحصیلی بهتر کنار بیایند و تعادل روانی خود را حفظ کنند. دین اسلام به اهمیت ارتباطات اجتماعی توجه می‌کند. داشتن روابط اجتماعی سالم و معنوی می‌تواند به دانش‌آموزان در تحصیلات کمک کند. از طریق همکاری و همدلی با دیگران، انگیزه و پشتکار در تحصیلات افزایش می‌یابد. به‌طور کلی، اصول و آموزه‌های اسلامی می‌توانند به

1 Standardized Root Mean Square Residual (SRMR)

2 Normed Fit Index (NFI)

3 Goodness-of-Fit

تقویت سلامت روانی دانش‌آموزان کمک کنند و این تأثیرات مثبت را بر پیشرفت تحصیلی آن‌ها داشته باشند. باین‌حال، موفقیت تحصیلی تحت تأثیر عوامل گوناگون است و سلامت روانی تنها یکی از آن عوامل است.

نتیجه دیگر پژوهش نشان داد که اثر مستقیم خود انتقادی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان معنادار است. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که با خودانتقادی، فرد به بررسی و ارزیابی نقاط ضعف خود می‌پردازد. این ارزیابی می‌تواند کمک کند تا فرد بهتر بفهمد کجا نیاز به بهبود دارد و اقدامات لازم را برای بهبود عملکرد خود در تحصیلات انجام دهد. خودانتقادی می‌تواند انگیزه و تحریک برای پیشرفت ایجاد کند. با شناسایی نقاط ضعف، فرد ممکن است به دنبال راهکارهایی باشد که بتواند عملکرد خود را بهبود بخشد و در نتیجه، انگیزه بیشتری برای پیشرفت در تحصیلات داشته باشد. خودانتقادی به فرد کمک می‌کند تا تمرکز خود را بر روی بهبود عملکرد خود در تحصیلات قرار دهد. با شناسایی نقاط ضعف، فرد می‌تواند برنامه‌های مشخصی برای بهبود و پیشرفت ترسیم کند و از اهداف خود در تحصیلات پیروی کند. با خودانتقادی، فرد می‌تواند به شناسایی مهارت‌ها و دانش‌هایی که نیاز به تقویت دارند، بپردازد. این مهارت‌ها می‌توانند شامل مهارت‌های تحصیلی مانند مدیریت زمان، مطالعه بهینه و فن‌های یادگیری باشند. با تقویت این مهارت‌ها، فرد می‌تواند بهبود قابل توجهی در عملکرد تحصیلی خود داشته باشد. خودانتقادی می‌تواند به فرد کمک کند تا در مسیر رشد شخصی خود پیش برود. با شناسایی نقاط ضعف و بهبود آن‌ها، فرد ممکن است به یک نسخه بهبودیافته از خودش تبدیل شود و در نتیجه، پیشرفت قابل توجهی در تحصیلات خود داشته باشد.

نتیجه دیگر پژوهش نشان داد که اثر غیرمستقیم سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی از طریق خود انتقادی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است. نتایج نشان داد که اثر

مستقیم سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر پیشرفت تحصیلی معنادار است. این یافته با نتایج مطالعه محمدی و همکاران (۲۷) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که خودانتقادی به‌عنوان گرایش فرد برای داشتن انتظارات بالا از خود و زیر سؤال بردن عملکرد خویش تعریف شده است (۲۸). خوداعتمادی یک فرایند نظم‌دهنده است و بهزیستی جاندار را ارتقا می‌دهد. خوداعتمادی فرایندی پویایی، انطباقی و انسجامی است که به شکل زمانمند عمل می‌کند و از دو وجه تشکیل شده است: خوداعتمادی تجربه‌ای به‌عنوان توجه و حساسیت آبی به تجربه جاری خود و خوداعتمادی تأملی به‌عنوان تحلیل تجارب گذشته خود و تلفیق آن در طرح‌های کنش و واکنش مربوط به خود. خوداعتمادی انسجامی، تلفیق خوداعتمادی تجربه‌ای و تأملی با یکدیگر است. این دو فرایند از طریق فرایند خود نظم-دهی، همسانی درونی را ارتقا می‌دهند و از این‌رو در تضاد با خودانتقادی قرار گیرند (۲۹). در تبیین دیگری می‌توان گفت که خودانتقادی به فرد کمک می‌کند تا نقاط ضعف خود را شناسایی کند. با شناخت نقاط ضعف، فرد می‌تواند برنامه‌هایی را برای بهبود و توسعه این نقاط تعیین کند که می‌تواند به پیشرفت تحصیلی او کمک کند. خودانتقادی می‌تواند انگیزه و تعهد فرد را به پیشرفت تحصیلی افزایش دهد. با ارزیابی خودانتقادانه عملکرد خود، فرد می‌تواند به شناخت بهتری از میزان تعهد و تلاش خود در تحصیلات دست پیدا کند و باعث افزایش انگیزه و تلاش بیشتر برای بهبود عملکرد خود در تحصیلات می‌شود. خودانتقادی می‌تواند به فرد کمک کند تا بر اثربخشی شخصی خود تمرکز کند. با شناسایی نقاط ضعف و نقاط قوت، فرد می‌تواند برنامه‌های مشخصی را برای بهبود عملکرد و افزایش اثربخشی شخصی در تحصیلات تدوین کند. خودانتقادی می‌تواند به فرد کمک کند تا خطاهای خود را با شکیبایی و پذیرش بپذیرد. این مهارت مهم در تحصیلات است، زیرا هر فرد در مسیر یادگیری خطاهایی را می‌کند. با

خودانتقادی، فرد می‌تواند خطاهای خود را به‌عنوان فرصتی برای یادگیری و بهبود ببیند و از احساس همبستگی ذهنی و اضطراب کاهش یابد. خودانتقادی می‌تواند به فرد کمک کند تا بهترین راهکارها و روش‌های یادگیری را برای خود کشف کند. با شناخت نقاط ضعف و قوت خود، فرد می‌تواند روش‌هایی را انتخاب کند که برایش مؤثرتر و مناسب‌تر هستند و در نتیجه، فرایند یادگیری خود را بهبود بخشد.

پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی بود. از آنجایی‌که پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی است و در چنین پژوهش‌هایی امکان کنترل تمامی متغیرهای مداخله‌گر وجود ندارد، ممکن است شرکت‌کنندگان تحت تأثیر شرایطی که از کنترل پژوهشگر خارج بوده، قرار گرفته باشند و باید در تعمیم نتایج جانب احتیاط را رعایت کرد. پژوهش حاضر بر روی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر زنجان انجام شد، لذا پیشنهاد می‌شود در نمونه‌های دیگری از دانش‌آموزان سایر شهرها، پژوهش حاضر تکرار و نتایج با پژوهش حاضر مقایسه شود. پژوهش حاضر نقش معنادار سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و خود انتقادی را بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مشخص کرد. بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که مشاوران مدرسه با تقویت سلامت روانی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و خود انتقادی دانش‌آموزان، موجبات پیشرفت تحصیلی آن‌ها را فراهم سازند.

سپاسگزاری

از تمامی شرکت‌کنندگان صبورانه در این پژوهش یاری رساندند،

سپاس‌گزاری می‌شود.

ملاحظات اخلاقی

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته روان‌شناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان و دارای کد اخلاق به شناسه IR.IAU.Z.REC.1401.046 از اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان است. معیارهای اخلاقی شامل کسب کد اخلاق از کمیته اخلاق در دانشگاه، اخذ رضایت از شرکت‌کنندگان به‌منظور توزیع پرسشنامه و اجرای آموزش‌های مربوطه، رعایت صداقت و امانت داری علمی، رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش، رعایت حق بی‌نام بودن مقیاس‌ها و ناشناس ماندن آزمودنی‌ها و محرمانه نگه‌داشتن اطلاعات آن‌ها مورد توجه قرار گرفته است.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافی در انتشار این مطالعه ندارند.

منابع مالی

پژوهش حاضر بدون دریافت حمایت مالی از نهاد یا سازمانی انجام شده است.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان مقاله در طراحی مطالعه، تدوین، تجزیه و تحلیل داده‌ها، تفسیر نتایج نسخه پیش‌نویس و دست‌نویس مقاله همکاری داشته و آن را خوانده و تأیید کرده‌اند و مسؤلیت پاسخگویی در مقابل کلیه جنبه‌های انجام پژوهش را می‌پذیرند.

References

1. Jackson S, Goossens L. Handbook of Adolescent Development 2020.
2. Santrock JW. Adolescence. Sixteenth edition ed. New York, NY: McGraw-Hill Education; 2016.
3. Ye LZ, Fletcher J. Immigrant Status and the Social Returns to Academic Achievement in Adolescence. *J Ethn Migr Stud.* 2022;48(15):3619-40.
4. Casanova JR, Castro-López A, Bernardo AB, Almeida LS. The Dropout of First-Year STEM Students: Is It Worth Looking beyond Academic Achievement? *Sustainability.* 2023;15(2):1253.
5. Epstein S. Cognitive-experiential theory: An integrative theory of personality: OUP Us; 2014.
6. Epstein S, Epstein ML. An Integrative Theory of Psychotherapy: Research and Practice. *J Psychother Integr.* 2016;26(2):116-28.
7. Jokić B, Purić D. Relating Rational and Experiential Thinking Styles With Trait Emotional Intelligence in Broader Personality Space. *Eur J Psychol.* 2019;15(1):140-58.
8. Hosseini SH, Marzband R. COVID19- Pandemic and preserving health based on Islamic Teachings. *Religion and Health.* 2021;8(2):79-89.
9. Abolmaali Alhosseini K, Mousazadeh Z. Provision and Standardization of Mental Health Questionnaire Based on Islamic Teachings. *Religion and Health.* 2018;5(2):1-12.
10. Koenig HG. Religion, spirituality, and health: the research and clinical implications. *ISRN Psychiatry.* 2012;2012:278730.
11. Reed TD, Neville HA. The influence of religiosity and spirituality on psychological well-being among Black women. *Journal of Black Psychology.* 2014;40(4):384-401.
12. Rincón Uribe FA, Espejo CAN, Pedroso JDS. Role of optimism in adolescent mental health: a protocol for a systematic review. *BMJ Open.* 2020;10(7):e036177.
13. Gokhan B. Relation between Student Mental Health and Academic Achievement Revisited: A Meta-Analysis. In: Blandina B-M, editor. *Health and Academic Achievement.* Rijeka: IntechOpen; 2021. p. Ch. 2.
14. Parvizrad P, Yazdani Charati J, Sadeghi MR, Mohammadi A, Hosseini H. Relationship between Mental Health, Demographic Variables and Academic Achievement of Medical Sciences Students. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences.* 2014;23(109):241-6.
15. Fearn M, Marino C, Spada MM, Kolubinski DC. Self-critical Rumination and Associated Metacognitions as Mediators of the Relationship Between Perfectionism and Self-esteem. *J Ration Emot Cogn Behav Ther.* 155-74:(1)40;2022 .
16. Al-Azm S. Self-criticism after the defeat: Saqi; 2012.
17. Kotera Y, Green P, Sheffield D. Mental Health Attitudes, Self-Criticism, Compassion and Role Identity among UK Social Work Students. *The British Journal of Social Work.* 2018;49(2):351-70:(
18. Pacini R, Epstein S. The relation of rational and experiential information processing styles to personality, basic beliefs, and the ratio-bias phenomenon. *J Pers Soc Psychol.* 1999;76(6):972-87.
19. Safavipour S, Abolmaali Alhosseini K. Validation and stability of logical-experimental questionnaire (REI). *Psychometry.* 2018;8(29):7-29.
20. Gilbert P, Clarke M, Hempel S, Miles JN, Irons C. Criticizing and reassuring oneself: An exploration of forms, styles and reasons in female students. *Br J Clin Psychol.* 2004;43(Pt 1):31-50.
21. Kleitman S, Gibson J. Metacognitive beliefs, self-confidence and primary learning environment of sixth grade students. *Learning and Individual Differences.* 2011;21(6):728-35.
22. Saadati A, Mazbouhi, S. , Marzi S. Factor structure and validity of self-criticism/self-confidence scale among teachers. *Educational Measurement Quarterly.* 2017;9(34):133-47.
23. Pham LB, Taylor SE. From thought to action: Effects of process-versus outcome-based mental simulations on performance. *Personality and Social Psychology Bulletin.* 1999;25(2):250-60.
24. Dortaj F. Investigating the effect of process mental simulation and products on improving students' academic performance, Faculty of Educational Sciences and Psychology. Doctoral thesis of Tabatabaei. 2003;Allameh Tabatabaei University.
25. Henseler J, Sarstedt M. Goodness-of-fit indices for partial least squares path modeling. *Computational statistics.* 2013;28:565-80.
26. Shahabi S, Moghanizadeh Z, Sanagoumoharer

GR. Effect of Islamic Life Style and Metacognitive Skills on Motivating the Academic Achievement of High School Students; a Case Study of Kerman. 2019.

27. Mohammadi D, Moslemi Z, Ghomi M. The relationship between critical thinking skills with creativity and academic achievement in students Qom University of Medical Sciences. Education Strategies in Medical Sciences. 2016;9(1):79-89.

28. Craske MG, Barlow DH. Mastery of your anxiety and panic: Therapist guide: Oxford University Press; 2007.

29. Ghorbani N, Bing MN, Watson P, Davison HK, LeBreton DL. Individualist and collectivist values: Evidence of compatibility in Iran and the United States. Personality and Individual Differences. 2003;35(2):431-47.

The relationship between logical-experiential thinking and mental health based on Islamic teachings with students' academic progress: The mediating role of self-criticism

Farimah Farrokhi¹, Qamar Kiani^{2*}, Afsaneh Sobhi³

Abstract

Purpose: Paying attention to critical thinking is one of the practical trainings and key components in the mental health of students. Experiential thinking and mental health are also influential in the education and growth and academic progress of students. The purpose of this study was to investigate the mediating role of self-criticism in the relationship between logical-experiential thinking and mental health based on Islamic teachings with students' academic progress.

Materials and methods: The present research was applied in terms of its purpose and in terms of the nature and method of correlation and structural equation design. The statistical population of the current study was all female students of the second secondary level of Zanjan city in the academic year of 2022, of which 550 were selected by random cluster method. To collect data, Epstein and Pasini's logical-experiential thinking style questionnaires, mental health based on the Islamic teachings of Abul Ma'ali al-Husseini and Mousazadeh, Gilbert et al.'s self-criticism, and Pham and Taylor's academic achievement questionnaire were used. In order to analyze the data, SPSS version 25 and Smart PLS version 3.3 and structural equation method were used.

Findings: The results showed that the direct effect of mental health based on Islamic teachings on academic achievement, self-criticism on academic achievement and mental health based on Islamic teachings on self-criticism is significant ($p < 0.05$). The indirect effect of mental health based on Islamic teachings through self-criticism on academic achievement is significant ($p < 0.05$). The results of goodness of fit indices of the model showed that the research model had good goodness of fit.

Conclusion: Based on the findings of the present research, it is suggested that school counselors provide the means for their academic progress by strengthening the mental health of students based on Islamic teachings and self-criticism.

Keywords: academic progress, logical-experiential thinking, self-criticism, mental health

1. Ph.D Student of Educational Psychology, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran fandooogh128@gmail.com

2*. Corresponding author. Assistant Professor, Department of Psychology, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

kherad739@yahoo.com

3. Assistant Professor, Department of Psychology, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

psychsobhi@gmail.com

رابطه تفکر منطقی-تجربی و سلامت روانی مبتنی ...

پرسشنامه سلامت روان این پرسشنامه دارای ۳۳ سؤال است که برای هر سؤال یک گزینه که با وضعیت شما مناسب است را انتخاب کنید					
سؤالات	کاملاً موافقم	موافقم	تقریباً	مخالقم	کاملاً مخالفم
۱	۴	۳	۲	۱	۰
۲	۴	۳	۲	۱	۰
۳	۴	۳	۲	۱	۰
۴	۴	۳	۲	۱	۰
۵	۴	۳	۲	۱	۰
۶	۴	۳	۲	۱	۰
۷	۴	۳	۲	۱	۰
۸	۴	۳	۲	۱	۰
۹	۴	۳	۲	۱	۰
۱۰	۴	۳	۲	۱	۰
۱۱	۴	۳	۲	۱	۰
۱۲	۴	۳	۲	۱	۰
۱۳	۴	۳	۲	۱	۰
۱۴	۴	۳	۲	۱	۰
۱۵	۴	۳	۲	۱	۰
۱۶	۴	۳	۲	۱	۰
۱۷	۴	۳	۲	۱	۰
۱۸	۴	۳	۲	۱	۰
۱۹	۴	۳	۲	۱	۰
۲۰	۴	۳	۲	۱	۰
۲۱	۴	۳	۲	۱	۰
۲۲	۴	۳	۲	۱	۰
۲۳	۴	۳	۲	۱	۰
۲۴	۴	۳	۲	۱	۰
۲۵	۴	۳	۲	۱	۰
۲۶	۴	۳	۲	۱	۰
۲۷	۴	۳	۲	۱	۰
۲۸	۴	۳	۲	۱	۰
۲۹	۴	۳	۲	۱	۰
۳۰	۴	۳	۲	۱	۰
۳۱	۴	۳	۲	۱	۰
۳۲	۴	۳	۲	۱	۰
۳۳	۴	۳	۲	۱	۰

فریمه فرخی و همکاران

پرسشنامه ۴: این پرسشنامه دارای ۲۲ سؤال است که برای هر سؤال یک گزینه که با وضعیت شما مناسب است را انتخاب کنید						
ردیف	سوالات					
	کاملاً مخالفم	مخالفم	ممتنع	موافقم	کاملاً موافقم	
۱	۰	۱	۲	۳	۴	به راحتی از خودم ناامید می شوم
۲	۰	۱	۲	۳	۴	بخشی از وجود من است که مرا ضعیف می کند
۳	۰	۱	۲	۳	۴	من قادر به یادآوری نکات مثبت در مورد خودم هستم
۴	۰	۱	۲	۳	۴	میدانم کنترل عصبانیت و ناکامی برایم سخت است
۵	۰	۱	۲	۳	۴	میدانم که به راحتی فراموش می کند
۶	۰	۱	۲	۳	۴	آن بخشی از من است بنابراین احساس می کند به اندازه کافی خوب نیستم
۷	۰	۱	۲	۳	۴	من به واسطه افکار خود انتقادی احساس شکست می کند
۸	۰	۱	۲	۳	۴	من هنوز خودم هستم
۹	۰	۱	۲	۳	۴	آن قدر از دست خودم عصبانی می شوم که قصد صدمه زدن به خودم را دارم
۱۰	۰	۱	۲	۳	۴	از خودم متنفر می شوم
۱۱	۰	۱	۲	۳	۴	هنوز دوست داشتنی و قابل پذیرش هستم
۱۲	۰	۱	۲	۳	۴	دیگر نگران خودم نیستم
۱۳	۰	۱	۲	۳	۴	میدانم که به راحتی می توانم خودم باشم
۱۴	۰	۱	۲	۳	۴	شکست هایم را یادآوری کرده و در آن ها متوقف می شوم
۱۵	۰	۱	۲	۳	۴	خودم را بانام های مختلف می نامم
۱۶	۰	۱	۲	۳	۴	نسبت به خودم مهربان و حمایت کننده هستم
۱۷	۰	۱	۲	۳	۴	نمی توانم شکست ها و مشکلاتم را با نارضایتی بپذیرم
۱۸	۰	۱	۲	۳	۴	فکر می کند سزاوار انتقاد از خود هستم.
۱۹	۰	۱	۲	۳	۴	قادر به مراقبت و مواظبت از خودم هستم
۲۰	۰	۱	۲	۳	۴	آن بخشی از من است که می خواهم از خودم دورش کنم اصلاً دوستش ندارم
۲۱	۰	۱	۲	۳	۴	خودم را برای آینده تشویق می کند
۲۲	۰	۱	۲	۳	۴	دوست ندارم خودم باشم

مقیاس خودانتقادی/خوداعتمادی:

پرسشنامه پیشرفت تحصیلی این پرسشنامه دارای ۴۸ سؤال است که برای هر سؤال یک گزینه که با وضعیت شما مناسب است را انتخاب کنید.

ردیف	عبارات	هیچ	کم	تا حدی	زیاد	خیلی یاد
۱	دقیقاً مشخص کرده‌ام که برای امتحان چه مدت باید مطالعه کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
۲	برای عملکرد خوب در امتحان از وقت به‌طور مناسب استفاده می‌کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
۳	برای جبران عدم موفقیت خود، شخصاً برنامه‌ریزی می‌کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
۴	از ابتدای ترم برنامه مشخصی برای آمادگی در امتحانات دارم.	۱	۲	۳	۴	۵
۵	دو هفته مانده به امتحانات درس‌هایم روی هم انباشته می‌شود و فرصت کمی برای مطالعه آن‌ها دارم.	۱	۲	۳	۴	۵
۶	از ابتدای سال تصمیم می‌گیرم طبق یک برنامه منظم مطالعه کنم ولی تصمیم عملی نمی‌شود.	۱	۲	۳	۴	۵
۷	در امتحانات ضعیف عمل می‌کنم زیرا برایم دشوار است در یک‌وقت محدود برنامه کاری خود را تنظیم کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
۸	من بیش‌ازحد مطالعه را به تأخیر می‌اندازم.	۱	۲	۳	۴	۵
۹	هیچ عامل غیر پیش‌بینی‌ای نمی‌تواند برنامه من برای مطالعه درس‌هایم را به هم بریزد.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۰	هر زمان که فرصتی پیش می‌آید مطالب درسی را مطالعه می‌کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۱	برای موفقیت در امتحان، فعالیت‌های کلاسی را منظم و با دقت انجام می‌دهم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۲	در شروع امتحانات دچار اضطراب می‌شوم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۳	در زمان امتحانات برانگیخته می‌شوم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۴	هنگامی که خود را به‌خوبی برای امتحانات آماده کرده‌ام بازهم احساس اضطراب شدید می‌کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۵	به دلیل اینکه بی‌قرار و بی‌حوصله هستم، نمی‌توانم در امتحانات تمرکز داشته باشم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۶	هنگامی که یک امتحان مهم در پیش دارم، وحشت‌زده می‌شوم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۷	وقتی در جلسه امتحان قرار می‌گیرم آن قدر عصبی و سردرگم می‌شوم که نمی‌توانم با حداکثر توانایی‌ام به سؤالات پاسخ دهم.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۸	هنگام مطالعه برای امتحان ذهنم پریشان می‌شود.	۱	۲	۳	۴	۵
۱۹	نگرانی من در مورد خوب امتحان ندادن در جلسه امتحان، من را به هم می‌ریزد.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۰	نگرانی من در مورد امتحان به دست آوردن نمره خوب است.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۱	هدف اصلی من در امتحان به دست آوردن یک شغل مناسب است.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۲	انگیزه اصلی من در امتحان صرفاً مطالعه برای امتحانات است.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۳	آن قدر تمایل دارم وقتم را با دوستانم بگذرانم که به درسم لطمه می‌زند.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۴	حتی اگر مطالب امتحان مبهم و ملال‌آور باشد تا به پایان رساندن آن به کارم ادامه می‌دهم.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۵	من فقط موضوعاتی را که دوست دارم، مطالعه می‌کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۶	انگیزه من برای آمادگی در امتحان کافی نیست.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۷	برای آمادگی و موفقیت در امتحان به اندازه‌ی کافی انرژی صرف می‌کنم.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۸	در رسیدن به پاسخ سؤالات امتحانی پشتکار لازم رادارم.	۱	۲	۳	۴	۵
۲۹	اطمینان دارم که توانایی‌های من به اندازه‌ای بالاتر از سطح امتحانات است.	۱	۲	۳	۴	۵
۳۰	شایستگی و اعتماد لازم برای امتحان رادارم.	۱	۲	۳	۴	۵
۳۱	اطمینان دارم که به‌خوبی می‌توانم فعالیت‌های لازم برای امتحان را انجام دهم.	۱	۲	۳	۴	۵
۳۲	من توانایی آن رادارم که در انجام کلیه امتحاناتم موفق شوم.	۱	۲	۳	۴	۵
۳۳	شکست قبلی‌ام به دلیل عدم آمادگی برای امتحان بود.	۱	۲	۳	۴	۵
۳۴	در مورد امتحان به اندازه کافی اعتمادبه‌نفس دارم.	۱	۲	۳	۴	۵
۳۵	اطمینان دارم که تلاش من در امتحان نتیجه موردنظر را خواهد داشت.	۱	۲	۳	۴	۵
۳۶	اطمینان دارم که فعالیت‌هایی که انجام داده‌ام موجب دریافت نمره موردنظر خواهد شد.	۱	۲	۳	۴	۵
۳۷	هرچقدر هم که خوب درس بخوانی بازهم گرفتن نمره خوب را تضمین نمی‌کند.	۱	۲	۳	۴	۵

فریمه فرخی و همکاران

۵	۴	۳	۲	۱	گرفتن نمره خوب تا حد زیادی به شانس بستگی دارد.	۳۸
۵	۴	۳	۲	۱	برایم بسیار مهم است که هدف موردنظرم در امتحان را به دست آورم.	۳۹
۵	۴	۳	۲	۱	از ابتدای سال فعالیت‌هایی را که منجر به کسب نمره بالا می‌شود را در نظر می‌گیرم.	۴۰
۵	۴	۳	۲	۱	اهداف امتحانی برایم بسیار باارزش هستند.	۴۱
۵	۴	۳	۲	۱	هیچ‌گاه خودم را در قیدوبند هدف‌های از پیش تعیین‌شده قرار نمی‌دهم.	۴۲
۵	۴	۳	۲	۱	در طول سال از یادداشت‌های کلاسی استفاده می‌کنم.	۴۳
۵	۴	۳	۲	۱	در طول سال کتاب‌های درسی را مطالعه می‌کنم.	۴۴
۵	۴	۳	۲	۱	در طول سال از روش‌هایی استفاده می‌کنم که شانسم را برای دریافت نمره مناسب افزایش می‌دهد.	۴۵
۵	۴	۳	۲	۱	در طول سال تحصیلی بیشتر تلاش‌هایم متوجه به دست آوردن اطلاعات علمی در مورد رشته موردنظرم است.	۴۶
۵	۴	۳	۲	۱	مطالعه صرفاً برای امتحان لازم است.	۴۷
۵	۴	۳	۲	۱	در هنگام مطالعه در ذهن خود میزان یادگیری‌ام از مطالب را ارزیابی می‌کنم.	۴۸